

DOI <https://doi.org/10.32782/3041-1297/2026-1-18>

Н. Л. Іванишин, Н. В. Свидницька-Ільків, Н. Ю. Кузик

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, м. Львів, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3297-9367> – Н. Л. Іванишин

<https://orcid.org/0009-0002-5420-6832> – Н. В. Свидницька-Ільків

<https://orcid.org/0000-0001-8572-4822> – Н. Ю. Кузик

 lozynska29@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ТА УСНОГО ПЕРЕКЛАДУ У ЗВО ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ

Анотація. У статті досліджено специфіку та актуальні виклики фахової підготовки з іноземних мов та усного перекладу у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання, зокрема у сфері цивільного захисту та безпеки. Актуальність дослідження зумовлена активною інтеграцією України до європейського освітнього та безпекового простору, що вимагає від випускників високого рівня володіння іноземною мовою для повноцінної участі у міжнародних тренінгах, спільних операціях і гуманітарних місіях. Визначено, що ключовою вимогою до майбутніх фахівців є здатність забезпечувати оперативну інтероперабельність підрозділів та ефективно здійснювати комунікацію в екстремальних умовах високого психо-емоційного навантаження, інформаційного шуму та дефіциту часу. На основі глибокого аналізу наукового доробку обґрунтовано необхідність організації освітнього процесу, що передбачає максимальне наближення навчальних умов до реалій майбутньої службової діяльності. Запропоновано комплексну методичку навчання іноземних мов та перекладу, яка тісно інтегрує автентичні фахові матеріали та спеціалізовану систему вправ на розвиток ключових психолінгвістичних механізмів: оперативної пам'яті, швидкого перемикавання уваги та антиципації (ймовірного прогнозування змісту). Уточнено використання специфічних завдань: вправ на утримання прецизійної інформації, відновлення пропущених слів та компресію тексту без втрати змісту. Окрему увагу приділено практичній реалізації запропонованого підходу: презентовано авторський навчальний посібник «Усний переклад та професійна комунікація у сфері цивільного захисту». Його побудовано на базі сучасних регламентів і матеріалів українських та провідних світових безпекових організацій (INSARAG, NATO, IMAS, ДСНС, Механізм цивільного захисту ЄС). Доведено, що використання автентичного мультимедійного контенту з реальних рятувальних операцій, звітів про очищення територій та відеооглядів спеціальної техніки (зокрема для радіаційної та хімічної розвідки, машин механізованого розмінування) сприяє суттєвому покращенню професійної іншомовної та перекладацької компетентності здобувачів вищої освіти. Робота з такими спеціалізованими джерелами, що містять природний аудіофон та специфічну термінологію, дозволяє тренувати психологічну стійкість та ефективно адаптувати навички усного перекладу до непередбачуваної динаміки надзвичайних ситуацій. Практичні результати дослідження створюють підґрунтя для поетапного переходу від рецептивних навичок до продуктивної перекладацької діяльності в умовах, наближених до реальних.

Ключові слова: усний переклад, ЗВО зі специфічними умовами навчання, цивільний захист, автентичні матеріали, професійна підготовка.

N. L. Ivanyshyn, N. V. Svydnytska-Ilykiv, N. Yu. Kuzyk

Lviv state university of life safety, Lviv, Ukraine

PECULIARITIES OF TEACHING PROFESSIONAL FOREIGN LANGUAGE AND INTERPRETING IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS WITH SPECIFIC TRAINING CONDITIONS

Abstract. The article investigates the specifics and current challenges of professional training in foreign languages and interpreting in higher education institutions with specific training conditions,

particularly in the civil protection and security sector. The relevance of the study is driven by Ukraine's active integration into the European educational and security space, which requires graduates to have a high level of foreign language proficiency for full participation in international trainings, joint operations, and humanitarian missions. It is determined that the key requirement for future specialists is the ability to ensure the operational interoperability of units and communicate effectively under extreme conditions of high psycho-emotional load, information noise, and time constraints. Based on an in-depth analysis of scientific research, the necessity of organizing the educational process with maximum approximation of learning conditions to the realities of future service activity is substantiated. A comprehensive methodology for teaching foreign languages and interpreting is proposed, which closely integrates authentic professional materials and a specialized system of exercises for the development of key psycholinguistic mechanisms: working memory, rapid attention switching, and anticipation (probable content prediction). The use of specific tasks is clarified: exercises on retaining precision information, restoring missing words, and text compression without loss of meaning. Special attention is paid to the practical implementation of the proposed approach: the author's textbook "Interpreting and Professional Communication in Civil Protection" is presented. It is based on modern regulations and materials of Ukrainian and leading international security organizations (INSARAG, NATO, IMAS, the State Emergency Service of Ukraine, EU Civil Protection Mechanism). It is demonstrated that the use of authentic multimedia content from real rescue operations, territory clearance reports, and video reviews of special equipment (in particular for radiation and chemical reconnaissance, mechanized demining machines) contributes to a significant improvement in the professional foreign language and interpreting competence of higher education seekers. Working with such specialized sources containing a natural audio background and specific terminology allows training psychological resilience and effectively adapting interpreting skills to the unpredictable dynamics of emergency situations. The practical results of the research lay the groundwork for a gradual transition from receptive skills to productive interpreting activity in conditions close to reality.

Key words: interpreting, higher education institutions with specific training conditions, civil protection, target situation model, authentic materials, interpreting competence.

Інтеграція України до європейського освітнього та безпекового простору зумовлює нові виклики у підготовці фахівців для сектору безпеки та цивільного захисту. Сучасний ринок праці вимагає від випускників закладів вищої освіти (ЗВО) зі специфічними умовами навчання високого рівня володіння іноземною мовою. Критично важливою стає здатність здійснювати усну комунікацію та переклад під час міжнародних тренінгів, гуманітарних місій та фахової взаємодії з іноземними партнерами. Специфіка освітнього середовища в таких ЗВО характеризується чіткою професійною спрямованістю, високим рівнем дисципліни та психологічного навантаження. Специфіка освітнього середовища в таких ЗВО характеризується чіткою професійною спрямованістю, високим рівнем дисципліни та психологічного навантаження. Важливість створення спеціальних педагогічних умов для впровадження інноваційних технологій [12], а також урахування нейрофізіологічних закономірностей у комунікативній підготовці [14, с. 42] підтверджується сучасними дослідженнями. Це вимагає від викладачів іноземних мов пошуку ефективних методик, які б враховували особливості майбутньої професійної діяльності здобувачів. Особливо актуальності набуває проблема навчання усного перекладу, який у сфері безпеки є інструментом

оперативного вирішення завдань. Однак, наявне методичне забезпечення часто не відповідає вузькопрофільним потребам здобувачів, базуючись на загальнономовних матеріалах та ігноруючи потребу в автентичному контенті й специфічних критеріях оцінювання.

Мета розвідки – схарактеризувати особливості навчання іноземних мов та усного перекладу у спеціалізованих ЗВО сектору безпеки та обґрунтувати ефективність застосування комплексу вправ на основі автентичних матеріалів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика навчання іноземних мов та перекладу є предметом досліджень низки вітчизняних науковців. Вагомий внесок у розробку методології навчання іноземних мов у цьому контексті зробила Ю. Ненько. У своїх дослідженнях авторка розглядає іншомовну освіту не просто як гуманітарну складову, а як стратегічний чинник успішної міжнародної взаємодії та досягнення інтерооперабельності підрозділів у спільних операціях [6, с. 107].

Окремої уваги заслуговують дослідження специфіки перекладацької підготовки у споріднених силових відомствах. Зокрема, Н. Назаренко та О. Ісламова розробили методику навчання перекладу майбутніх офіцерів-прикордонників, яка базується на трикомпонентній системі вправ (підготовчі, комунікативні, реда-

гувальні). Цей підхід корелює з нашою методикою підготовки фахівців цивільного захисту, підтверджуючи ефективність поетапного формування фахової компетентності [5, с. 441].

Важливим для побудови нашої методики є підхід Н. Микитенко та В. Шиманської, які наголошують на необхідності створення «моделі цільової ситуації» при формуванні іншомовної компетентності. Науковці стверджують, що ефективність навчання залежить від того, наскільки точно навчальний контент відтворює реальний дискурс та умови майбутньої професійної діяльності [4, с.29].

Теоретико-методичні засади навчання перекладу як окремого виду мовленнєвої діяльності висвітлено у фундаментальних працях Л. Черноватого. Науковець визначає переклад як складний психолінгвістичний процес перекодування смислів, що спирається на механізми пам'яті та ймовірного прогнозування [8, с. 97]. Питання практичної підготовки перекладачів, зокрема автоматизації навичок та добору вправ, розкрито у посібнику О. Літвіняк [2]. Незважаючи на значний науковий доробок, питання створення цілісної методики навчання усного перекладу для майбутніх фахівців цивільного захисту яка б містила автентичні навчальні комплекси, потребує подальшого вивчення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективність підготовки фахівців для роботи в зонах надзвичайних ситуацій залежить від сформованості базових психолінгвістичних механізмів, як-от: оперативна пам'ять, перемикання уваги та ймовірне прогнозування. Саме здатність до антиципації (прогнозування змісту) та автоматизованого пошуку еквівалентів дозволяє перекладачу працювати в умовах дефіциту часу, характерних для надзвичайних ситуацій.

Методичним підґрунтям для організації практичних занять став підхід, запропонований О. Літвіняк у навчальному посібнику «Збірник вправ для занять з усного перекладу» [8].

Адаптуючи запропоновану авторкою систему до специфіки цивільного захисту, ми виокремлюємо такі ключові блоки вправ:

– Вправи на розвиток пам'яті (Memory training). Здатність утримувати в пам'яті прецизійну інформацію є критичною для рятувальника. Використовуються методики запам'ятовування ланцюжків слів та цифрових даних, але з фаховим наповненням (реагування на стихійні лиха, технічні характеристики машини хімічної розвідки, типи вибухових пристроїв тощо).

– Вправи на прогнозування (Anticipation). В умовах радіоперешкод чи шуму перекладач

має прогнозувати значення окремих слів та вміти логічно завершити речення. Застосовуються вправи на відновлення пропущених слів у реченні та завершення думки на основі контексту.

– Вправи на перемикання та перефразування. Здатність швидко знаходити синоніми або спрощувати складні конструкції (компресія) без втрати змісту, що є необхідним для оперативного перекладу команд.

Універсальні методичні прийоми набувають професійного змісту лише за умови використання релевантного матеріалу. Для формування фахової компетентності нами було відібрано масив автентичних джерел, що відображають реальну комунікацію у сфері цивільного захисту та гуманітарного розмінування.

Джерельну базу для розробленого нами комплексу вправ склали тексти та відеоматеріали International center for chemical safety and security ICCSS, European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations (ECHO), Global Clearance Solutions (GCS), TED-ed, Howe X Howe, Мобільного рятувального центру швидкого реагування тощо [9, 10, 11, 13, 15].

Вагомою складовою змісту навчання є опрацювання матеріалів, пов'язаних із функціонуванням Механізму цивільного захисту ЄС (UCPM). Здобувачі працюють з актуальними даними ЄС, що дозволяє відстежувати динаміку міжнародного співробітництва та засвоювати політико-адміністративну термінологію (наприклад, активація механізму, модулі цивільного захисту, rescEU). Вправи на цьому етапі включають переклад з аркуша офіційних заяв та послідовний переклад новин на тему кризового реагування.

Окремий блок присвячено фаховому перекладу, що вимагає від здобувачів розуміння інженерних та конструктивних особливостей спеціальної техніки. Зокрема, розроблено комплекс завдань на основі відеооглядів автомобілів радіаційної та хімічної розвідки, машин механізованого розмінування тощо. Здобувачі виконують вправи на тлумачення принципів роботи бортових приладів (газоаналізаторів, дозиметрів-радіометрів), переклад тактико-технічних характеристик та інструктажів для екіпажів машин. Це дозволяє сформувати навичку точного відтворення технічних параметрів, де помилка у перекладі одиниць вимірювання є неприпустимою.

Враховуючи виклики сьогодення, значна увага приділяється темі гуманітарного розмінування, зокрема застосуванню засобів механізо-

ваного розмінування. На матеріалі інструкцій виробників здобувачі відпрацьовують термінологію, пов'язану з робочими органами машин та протоколами безпеки операторів. Вправи передбачають синхронний переклад та шуштаж навчальних відео та послідовний переклад звітів про очищення територій.

Для розвитку навичок роботи в умовах стресу широко використовуються відеоматеріали служб швидкого реагування з місць ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій. Робота з такими джерелами, що містять реальний аудіофон (шум техніки, крики, радіоперешкоди), дозволяє тренувати аудитивні навички та психологічну стійкість. Здобувачі виконують переклад «в режимі реального часу», навчаються виокремлювати головну інформацію з інформаційного шуму та адаптувати темп мовлення до динаміки події.

Ефективність підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання значною мірою залежить від якості та системності методичного супроводу. На кафедрі іноземних мов та перекладознавства формується потужна база навчальних матеріалів, спрямованих на розвиток навичок перекладу. Зокрема, у навчальному процесі успішно використовуються розробки авторських колективів [7], які забезпечують засвоєння базової фахової термінології у сфері пожежної безпеки та цивільного захисту. Логічним продовженням та розширенням цього методичного доробку, з огляду на актуалізацію потреби у підготовці саме перекладацьких кадрів, став розроблений нами навчальний посібник «*Усний переклад та професійна комунікація у сфері цивільного захисту*» [1]. Запропоноване видання являє собою комплексний методичний інструмент, метою якого є формування фахової перекладацької компетентності на основі занурення здобувачів у реальний професійний дискурс. Відмінною рисою посібника є його побудова на принципах автентичності та міждисциплінарності. Джерельну базу видання склали мультимедійні автентичні фахові матеріали англійською та українською мовами, що дозволяє уніфікувати підготовку українських фахівців відповідно до Механізму цивільного захисту ЄС.

Структурно посібник організовано за модульним принципом, що охоплює ключові сфери реагування: гуманітарне розмінування, хімічні та радіологічні загрози, пошуково-рятувальні роботи в умовах міста, надання екстреної медичної допомоги та охорона праці. Методич-

ний апарат видання реалізує модель навчання, яка забезпечує перехід від рецептивних навичок до продуктивних. На першому етапі здобувачі виконують вправи на розширення обсягу оперативної пам'яті та словникового запасу. Другий етап присвячено безпосередньо формуванню перекладацьких вмій: здобувачі здійснюють послідовний переклад, застосовуючи техніку перекладацького скоропису та працюють із завданнями на переклад з аркуша з обмеженням часу. Особливу увагу приділено розвитку навички компресії та експансії тексту, необхідної для усного перекладу в реальних умовах.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що викладання усного перекладу у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання вимагає трансформації традиційних дидактичних підходів. Специфіка майбутньої професійної діяльності фахівців цивільного захисту, пов'язана з високим рівнем відповідальності та екстремальними умовами праці, зумовлює необхідність зміщення акцентів з суто лінгвістичної підготовки на формування комплексної фахової перекладацької компетентності.

У ході дослідження обґрунтовано, що ефективним методичним інструментом є інтеграція у навчальний процес вправ на розвиток психолінгвістичних механізмів (пам'яті, прогнозування тощо). Доведено, що формування екстралінгвістичних знань можливе лише за умови використання автентичних матеріалів. Залучення автентичного мультимедійного контенту (відеоматеріалів з місць ліквідації надзвичайних ситуацій, технічних оглядів засобів розмінування) дозволяє занурити здобувачів у реальний професійний дискурс.

Практичним результатом дослідження стала розробка та впровадження авторського навчального посібника, який містить комплекс вправ, що забезпечує поетапний перехід від рецептивних навичок до продуктивної перекладацької діяльності в умовах, наближених до реальних. Перспективи подальших розвідок вбачаємо у розробці спеціалізованих тренінгових курсів із усного перекладу для фахівців цивільного захисту.

Список літератури:

1. Іванишин Н. Л., Пальчевська О. С. Усний переклад та професійна комунікація у сфері цивільного захисту: навч. посіб. Львів: ЛДУБЖД, 2026. 309 с.
2. Літвіняк О. В. Збірник вправ для занять з усного перекладу (англо-українська мовна пара). Вінниця: Нова книга, 2019. 232 с.

3. Максименко О. В. Усний переклад: теорія, вправи, тексти: навч. посіб. Вінниця: «Нова книга», 2008. 168 с.

4. Микитенко Н. О., Шиманська В. В. Модель цільової ситуації формування лексичної компетентності в професійно орієнтованому усному англomовному спілкуванні майбутніх екологів. *Іноземні мови*. 2023. № 3. С. 28–31.

5. Назаренко Н., Ісламова О. Особливості навчання майбутніх офіцерів-прикордонників письмового перекладу. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*. Серія: Педагогічні науки. 2022. № 2. С. 426–442.

6. Ненько Ю. Іншомовна освіта фахівців безпекового сектору як чинник успішної міжнародної взаємодії. *Теоретична і дидактична філологія*. 2025. Вип. 39. С. 106–117.

7. Тищенко О., Бабелюк О., Коляса О., Чернявська А. Сучасні комунікативні практики перекладу у сфері пожежної безпеки: навч.-метод. посіб. Львів: Університетська книга, 2024. 166 с.

8. Черноватий Л. М. Методика викладання перекладу як спеціальності: підручник. Вінниця: Нова Книга, 2013. 376 с.

9. European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations. URL: <https://www.youtube.com/user/HumanitarianAidECHO> (дата звернення: 11.02.2026).

10. Global Clearance Solutions. URL: <https://gcs.ch/> (дата звернення: 11.02.2026).

11. International Mine Action Standards (IMAS). URL: <https://www.mineactionstandards.org> (дата звернення: 11.02.2026).

12. Mintii, M. M., Sharmanova, N. M., Mankuta, A. O., Palchevska, O. S., Semerikov, S. O. Selection of pedagogical conditions for training STEM teachers to use augmented reality technologies in their work. *Journal of Physics: Conference Series*. 2023. Vol. 2611, No. 1. P. 012022.

13. NATO Standardization Office. NATO glossary of terms and definitions (AAP-06). 2020. URL: https://www.coemed.org/files/stanags/05_AAP06_EN.pdf (дата звернення: 11.02.2026).

14. Nenko, Y., Medynskiy, S., Maksymchuk, B., Lymarenko, L., Rudenko, L., Kharchenko, S., Kolomiets, A., Maksymchuk, I. Communication Training of Future Sports Coaches in the Context of Neurophysiological Patterns. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*. 2022. Vol. 13, No. 1. P. 42–60.

15. OCHA. INSARAG guidelines 2020. Volume II: Preparedness and response. 2020. URL: <https://www.insarag.org/methodology/guidelines> (дата звернення: 11.02.2026).

References:

1. Ivanyshyn, N. L., & Palchevska, O. S. (2026). *Usnyi pereklad ta profesiina komunikatsiia u sferi tsyvilnoho zakhystu* [Interpreting and professional

communication in civil protection]. Lviv State University of Life Safety. [In Ukrainian].

2. Lytviniak, O. V. (2019). *Zbirnyk vprav dlia zaniat z usnoho perekladu (anhlo-ukrainska movna para)* [Collection of exercises for interpreting classes (English-Ukrainian language pair)]. Nova Knyha. [In Ukrainian].

3. Maksymenko, O. V. (2008). *Usnyi pereklad: teoriia, vpravy, teksty* [Interpreting: Theory, exercises, texts]. “Nova knyha”. [In Ukrainian].

4. Mykytenko, N. O., & Shymanska, V. V. (2023). Model tsilovoi sytuatsii formuvannia leksychnoi kompetentnosti v profesiino oriientovanomu usnomu anhlomovnomu spilkuванні maibutnikh ekolohiv [Target situation model for building lexical competence in English professionally oriented oral communication of prospective ecologists]. *Inozemni movy*, (3), 28–31. <https://doi.org/10.32589/1817-8510.2023.3.290254> [In Ukrainian].

5. Nazarenko, N., & Islamova, O. (2022). Osoblyvosti navchannia maibutnikh ofitseriv-trykordonnykiv pismovoho perekladu [Peculiarities of teaching future border guard officers written translation]. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii Derzhavnoi trykordonnoi sluzhby Ukrainy. Seriia: Pedagogichni nauky*, (2), 426–442. <https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v29i2.1059> [In Ukrainian].

6. Nenko, Y. (2025). Inshomovna osvita fakhivtsiv bezpekovooho sektoru yak chynnyk uspishnoi mizhnarodnoi vzaiemodii [Foreign language education of security sector professionals as a factor of successful international cooperation]. *Teoretychna i dydaktychna filolohiia*, (39), 106–117. <https://doi.org/10.31470/2309-1517-2025-39-106-117> [In Ukrainian].

7. Tyshchenko, O., Babeliuk, O., Koliassa, O., & Cherniavska, A. (2024). *Suchasni komunikatyvni praktyky perekladu u sferi pozhezhnoi bezpeky* [Modern communicative practices of translation in the field of fire safety]. Universytetska knyha. [In Ukrainian].

8. Chernovaty, L. M. (2013). *Metodyka vykladannia perekladu yak spetsialnosti* [Methodology of teaching translation as a specialty]. Nova Knyha. [In Ukrainian].

9. European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations. (n.d.). *European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations* [YouTube channel]. YouTube. Retrieved from: <https://www.youtube.com/user/HumanitarianAidECHO>

10. Global Clearance Solutions. (n.d.). *Official media resources*. <https://gcs.ch/>

11. International Mine Action Standards. (n.d.). *International Mine Action Standards (IMAS)*. Retrieved from: <https://www.mineactionstandards.org>

12. Mintii, M. M., Sharmanova, N. M., Mankuta, A. O., Palchevska, O. S., & Semerikov, S. O. (2023). Selection of pedagogical conditions for training STEM teachers to use augmented reality technologies in their work. *Journal of Physics: Conference Series*, 2611(1), 012022. <https://doi.org/10.1088/1742-6596/2611/1/012022>

13. NATO Standardization Office. (2020). *NATO glossary of terms and definitions (AAP-06)*. Retrieved from: https://www.coemed.org/files/stanags/05_AAP06_EN.pdf
14. Nenko, Y., Medynskyi, S., Maksymchuk, B., Lymarenko, L., Rudenko, L., Kharchenko, S., Kolomiets, A., & Maksymchuk, I. (2022). Communication Training of Future Sports Coaches in the Context of Neurophysiological Patterns. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*, 13(1), 42–60. <https://doi.org/10.18662/brain/13.1/268>
15. OCHA. (2020). *INSARAG guidelines 2020. Volume II: Preparedness and response*. Retrieved from: <https://www.insarag.org/methodology/guidelines>

© Н. Л. Іванишин, Н. В. Свидницька-Ільків, Н. Ю. Кузик

Науково-методична стаття

Дата першого надходження статті до видання: 05.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 04.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.05.2026